

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

ZAPISANO JE U ZVIJEZDAMA

Mária Dobříková (ur.): *Percepcia nadprirodzena vo frazeológii*, Zbornik radova s međunarodne znanstvene konferencije Slavofraz 2019.

Bratislava: Sveučilište Komenski u Bratislavi, 2019.

Na Filozofskome fakultetu Sveučilišta Komenski u Bratislavi 12. i 13. travnja 2019. održana je međunarodna znanstvena konferencija *Slavofraz 2019: Percepcia nadprirodzena vo frazeológii* u organizaciji Katedre za slavensku filologiju. Konferencija je održana u sklopu projekta *Percepcia nadprirodzena v jazykoch a kultúrach Slovanov s akcentom na západoslovanský a južnoslovanský areál* uz potporu Ministarstva obrazovanja, znanosti i sporta Republike Slovačke. Kao plod međunarodne znanstvene konferencije Slavofraz 2019, iste je godine objavljen zbornik radova izloženih na konferenciji. Zbornik se sastoji od 48 radova na 373 stranice, kojima prethodi Impresum, Sadržaj i riječ glavne urednice Márie Dobrikove na slovačkome, ruskome i engleskome jeziku. Koncept nadnaravnoga u frazeologiji predstavljen je u biblijskome, etnografskome, etnolingvističkome, lingvističkome, lingvo-

kulturološkome, mitološkome, dijalektološkome, translatološkome i književnome kontekstu na trinaest jezika – bjeloruskome, bugarskome, hrvatskome, češkome, engleskome, njemačkome, makedonskome, poljskome, ruskome, srpskome, slovačkome, slovenskome i ukrajinskome.

Valerij Mokienko autor je prvoga rada u Zborniku, a posvetio ga je nadnaravnome u ruskoj narodnoj frazeologiji u kontekstu slavenske frazeologije. Primjeri navedeni u tekstu potkrijepljeni su mnogim citatima iz književnosti. Rad je prožet autorovim reminiscencijama na Bratislavu i konferenciju Slavofraz što daje posebnu, subjektivnu, notu njegovu prilogu.

Nakon toga slijedi rad Darine Antoňakove o praznovjerju u frazeologiji, odnosno o odjecima praznovjerja u ruskim svadbenim običajima i obredima. Rad se temelji na primjerima pojedinačnih činova

pučkih svadbenih obreda, od kojih se neki izvode i danas, a koji se mogu prikazati frazemima.

Natalija Arefjeva u svome radu govori o frazeologiji ruskih otočnih dijalekata u Ukrajini. Rad se temelji na kozmogonijskome kodu u dijalektnoj slici svijeta pri čemu autorica zaključuje da motivi rođenja i smrti koji su se odrazili u frazeološkim jedinicama ruskih imigranata, koreliraju s idejom o trodijelnoj strukturi svijeta i odražavaju sinkretizam mitološke svijesti starih Slavena.

Dana Baláková usredotočuje se na kletve u slovačkim dijalektima. Na temelju analize građe iz rječnika o slovačkim govorima, autorica utvrđuje da se emocionalna projekcija ljutnje ili mržnje prema primaatelju poruke može podijeliti u dvije skupine: kletve koje uključuju imenovanje nadnaravnih bića i pojava i kletve kojima se imenuju tjelesno ili psihološki negativna stanja, primjerice bolesti.

O hrvatskim frazemima sa sastavnicom *vještica* (i *coprnjica*, *coprnica*, *višća* i *štriga*) pisale su Martina Bašić i Barbara Kovačević. Uz utjecaj osnovnoga značenja na formiranje njihova frazeološkoga značenja, autorice su proučavale i sveze koje se mogu konceptualno povezati sa sastavnicom *vještica* s obzirom na pozadinsku sliku i semantički talog, primjerice *crna mačka*, *zlo oko*.

Mitološka figura demonskoga jarca poznatoga kao *jarac živoderac* u srpskim i hrvatskim verbalnim folklornim oblicima tema je rada Katarine Begović. U radu se na temelju verbalne formule koja se odnosi na jarca i poredbene religiozne i etnološke građe rekonstruira mitološki lik jarca.

Ivana Čagalj rad je posvetila hrvatskim i slovačkim frazemima motiviranim (tradicijskim) vjervanji-ma u bića nadnaravnih sposobnosti, a analiza je ograničena na nekolicinu fantastičnih entiteta i njima bliskih pojava onkraj onoga što se poima dobrim i živim.

Ljudmila Danilenko govori o leksičkome i frazeološkome fenomenu češke riječi *pohádka* 'bajka'. S obzirom na izvorno značenje te riječi, autorica zaključuje da je današnje značenje te riječi potpuno suprotno što se potvrđuje analizom na semantičkome polju.

O frazemima sa sastavnicom *raj* i *pakao* u makedonskoj i češkoj frazeologiji pisala je Jasminka Delova-Siljanova. Nakon analiziranih frazema u obama jezicima, autorica zaključuje da je frazema sa sastavnicom *raj* podjednak broj u obama jezicima, dok je kod frazema sa sastavnicom *pakao* nešto drugačije. Takvi su frazemi češći u češkome jeziku, a u makedonskome se ista značenja dobivaju drugim izražajnim sredstvima što dovodi do za-

ključka o kulturalnoj razlici tih dva-ju naroda.

Mária Dobříková o frazemima govori s aspekta etnofrazeologije, analizirajući najpoznatije pisane slovačke tekstove u kojima se spominje demonsko i mitsko biće poznato kao *zmok*. U radu se analiziraju frazemi sa sastavnicom *zmok* te se spominje prisutnost takvih bića u praznovjernim shvaćanjima drugih slavenskih naroda (primjerice zmiija u bugarskoj i srpskoj frazeologiji).

O suvremenome ezoteričnom diskursu kao izvoru ruske neološke frazeologije pisala je Maria Dobrova. Autorica objašnjava rast zanimanja za nepoznate fenomene u suvremenoj Rusiji pojavom posebne vrste diskursa poznate pod nazivom ezoterični (pseudo-ezoterični) diskurs kao kombinacije fragmentarnih ideja o duhovnim problemima i tumačenja duhovnoga i religioznoga učenja. Masovnost se takva diskursa ogleda u pojavi novih frazeoloških jedinica koje aktivno sudjeluju u različitim područjima suvremenoga ruskog jezika i time napuštaju ezoterični prostor.

Pavel Dronov u svojem radu bavi se percepcijom emocija kao što su tuga i žalost u ruskoj frazeologiji. Osim prirodnih tjelesnih i somatskih reakcija, te se emocije tumače kao prijelaz u granično stanje – između vode i kopna, svijeta živih i mrtvih.

Miroslav Dudok govori o frazemima sa sastavnicom nadnaravnoga u slavenskome frazeološkom fondu, koje karakterizira značajna varijabilnost, sinonimnost i zamjenjivost sastavnica kao i međujezična istovrijednost u semantičkome i strukturalnome smislu. Autor zaključuje da visoka zastupljenost potpunih i djelomičnih frazeoloških ekvivalenata ukazuje na oblikovanje istoga kulturnog i jezičnoga diskursa.

O srpskim i slovačkim frazemima s nazivom halucinogenih biljaka motiviranih izvođenjem magijskih rituala pisala je Kristina Đorđević. Iako su takvi frazemi u obama jezicima malobrojni, zanimljivi su s etnolingvističkoga gledišta, a posebice oni čije nazivlje može dovesti do nesporazuma.

Temu uroka u srpskoj narodnoj tradiciji predstavile su Vesna Đorđević i Nina Akšić, a rad se temelji na prikazu srpskih lingvističkih i etnoloških podataka preuzetih iz etnografske građe i rječnika. Analizom je utvrđena snažna povezanost jezičnih jedinica (leksema i frazema) i etnoloških predodžbi o zlom/urokljivom oku.

Promatranje općega kroz posebno nit je vodilja Olegu Fedosovu pri analizi frazema *vrag je u detalju* u ruskome jeziku. Osim usporedbom frazema s drugim frazemima koji imaju istu ulogu u nekim drugim jezicima, autor pokazuje koji se pro-

cesi odvijaju tijekom njegove aktualizacije u diskursu. Iako autor smatra da je o statusu toga frazema u ruskome jeziku još uvijek rano govoriti, navodi primjer o statusu toga frazema u mađarskim rječnicima.

Željka Fink rad je posvetila pozitivno konotiranim frazemima sa sastavnicom *anđeo* u hrvatskome jeziku. Dubinska struktura takvih frazema temeljena je na percepciji anđela kao izrazito lijepih duhovnih bića visokih moralnih kvaliteta koja štite od zla i potiču na dobro. U govorenome se jeziku često zamjenjuju stilski neutralnim frazemima ili frazemima sa sniženim stilskim izričajem.

Piotr Fliciński u svojem radu bavi se frazemima koji opisuju nadnaravno i motivirani su vjerskim i kulturalnim sferama kao i grčkom, rimskom i slavenskom mitologijom, a primarna im je funkcija hiperbolizacija i intenziviranje značajki ljudskoga ponašanja ili iskustava.

Rad Giuliana Gajettia govori o liku Marzanne/Mare u slavenskome folkloru i pučkoj mitologiji. Taj se lik povezuje sa silama smrti i ritualima koji se odnose na promjenu godišnjih doba, a analiza može poslužiti kao teorijska podloga za razumijevanje frazeologije slavenskih jezika i njezina odnosa s prikazom smrti u folkloristici.

O srednjovjekovnome mitskom liku smrtonosna pogleda – bazilisku

– u kontekstu njemačke i slovačke frazeologije pisao je Juraj Glovňa. Na temelju njemačkih frazema analiziranih u jezičnome i povijesnome smislu, navode se slovački ekvivalenti.

Olga Kišinevska govori o poslovicama i antiposlovicama u ruskim bajkama, a rad se usredotočuje na istraživanje o njihovoj popularnosti među mlađom generacijom. Rezultati pokazuju da se neke od tih jezičnih jedinica još uvijek upotrebljavaju, a da su neke postupno postale arhaične.

Tragove staroslavenske mitologije u slovačkoj i slovenskoj frazeologiji predstavila je Svetlana Kmeová. U svome radu usredotočuje se na slovačke i slovenske frazeme koji za sastavnicu imaju slavenska mitološka bića te se takve jedinice analiziraju s obzirom na motivaciju i ekvivalenciju, a pri tome se ukazuje na neke značajne razlike između dvaju proučavanih jezika.

Katarzyna Konczewska predstavila je uvodnu studiju koja se bavi istraženosti narodne demonologije regije Grodno i opisuje svijet nadnaravnoga u vjerovanjima autohtonih područja uz rijeku Njemen.

O problematici intenzifikatora u slovačkim poredbenim frazemima pisala je Viera Kováčová. Analizirani su poredbeni frazemi koji u svojem sastavu sadrže imena nadnaravnih bića koja personificiraju zlo, a na te-

melju materijala preuzetoga iz Slovačkoga nacionalnog korpusa, primjeri ukazuju na pragmatičan pristup korisnika pri upotrebi intenzifikatora.

Maria Kovšova bavi se ulogom vlastitih imena u frazemima i zagonetkama kao sredstvima spoznaje nadnaravnoga te pri tome navodi da imena služe kao reprezentacije koje pokazuju način konceptualizacije nadnaravnoga u dvama smjerovima – od mete do izvora i od izvora do mete. Zaključuje da konceptualizacija nadnaravnoga u frazemima i zagonetkama ovisi o njihovoj znakovnoj specifičnosti.

Pavel Krejčí u svojemu se radu usredotočuje na češki kvazitoponim *Kocourkov* koji se kao alegorija javlja u češkoj frazeologiji. U radu se njegova pojavnost analizira kroz primjere u češkoj književnosti i filmu te se pokušava otkriti motivacija imenovanja lokaliteta u takvoj vrsti toponima.

Elena Krejčová i Nadežda Staljanova naglasak stavljaju na frazeme sa sastavnicom *đavao* u bugarskome javnom govoru, a njihova upotreba u javnome govoru u tekstovima s najrazličitijim temama svjedoči o mjestu takvih frazema u leksikologiji modernoga bugarskog jezika.

O frazemima sa sastavnicom *đavao* pisala je i Erika Kržišnik, a u središtu su njezina zanimanja sino-

nimni izrazi te sastavnice u slovenskoj frazeologiji. U radu su predstavljeni rezultati istraživanja koji pokazuju da se sinonimi djelomično razlikuju u analiziranome rječniku i korpusima, a kao rezultat proučavanja građe izrađena je ljestvica učestalosti upotrebe svakoga sinonima i svih frazema.

Fenomen mraka u hrvatskoj dijalektnoj frazeologiji tema je rada Marije Malnar Jurišić i Mire Menac-Mihalić. Na temelju korpusa koji je sazdan iz objavljenih djela napisanih na dijalektima i dijelom iz terenskih istraživanja, analizirani su frazemi sa sastavnicama koje imenuju nadnaravna bića i pojave motivirane mrakom (*mračnik, mrak, mora*), a navode se i karakteristike frazema sa sastavnicama *mrak/noć/tama* i njihovim dijalektalnim inačicama.

Zuzana Obertová govori o aktualizaciji frazema na primjeru trilogije *Černokňažnik* suvremenoga slovačkog spisatelja Juraja Červenáka. Trilogija počiva na temeljima slavenske mitologije, a bogovi su prikazani slično bogovima iz antičkih bajki. Osim prisutnosti nadnaravnih bića, naglasak se daje i na autentičnost jezika likova – služe se jezikom svakodnevnoga života čiji su dio ekspresivan rječnik i frazeologija. Červenák je modificirao mnoge frazeme koji su razumljivi čitatelju jer je jasan njihov odnos s izvornim frazemom.

Maja Opašić u svojem radu bavila se hrvatskim frazemima koji svojim sastavnicama i značenjem upućuju na čuđenje, a čiju pozadinsku sliku motivira čudo kao neuobičajena pojava i teološko-biblijsko shvaćanje čuda. Analizom je utvrđeno da su takvi frazemi uglavnom aktivno upotrebljavaju, a frazemima motiviranima biblijskim čudima utvrđen je status biblizama.

Olga Orlova iz perspektive kognitivno-lingvokulturoloških istraživanja govori o nadnaravnim slikama rođenja koje se koriste u ruskim frazemima i tradicionalnim zagonetkama. Kognitivnim pristupom otkrivaju se konstitutivna obilježja frazema, a lingvokulturološkim pristupom objašnjava se upotreba pojedinih slika pri njihovom nastajanju.

Miglana Michajlova-Palanska govori o binarnoj opoziciji desno : lijevo na konkretnim primjerima iz bugarskoga i slovačkoga folklora i mitologije. Ta se opozicija promatra na primjerima frazema te se navode primjeri iz obaju jezika, a analiziraju se i frazemi bez ekvivalenta u jednoj od jezika koji upućuju na nacionalne specifičnosti dvaju naroda.

O vilama u hrvatskoj i poljskoj mitološkoj frazeologiji pisala je Neda Pintarić. U radu se govori o sličnostima i razlikama u imenima i ulozi nadnaravnih bića, poput *vila* u hrvatskome jeziku te *rusałka* i

wrózka u poljskoj kulturi i pragmafrazzeologiji.

Željko Predojević u radu iznosi problematiku semantičke analize hrvatskoga frazema *istući / tući (prebiti, namlatiti (izmlatiti) / mlatiti i sl.) kao vola u <kupusu>* i daje moguće objašnjenje njegova značenja u kontekstu pretkršćanske religije. Pri tome bi se „tući kao” moglo odnositi na borbu između dvaju glavnih slavenskih bogova – Peruna i Velesa. Taj se frazem uspoređuje s ekvivalentima u slovačkome jeziku, koji se također semantički mogu interpretirati u kontekstu pretkršćanske religije.

Rad Ekaterine Ryčeve govori o posebnostima upotrebe frazeoloških jedinica sa sastavnicom *Bog* u diskursu čeških i ruskih političara. Frazemi kao metajezični operatori intenziviraju pragmatični učinak političkoga govora i pomažu u izražavanju stava političara. Frazemi sa sastavnicom *Bog* upotrebljavaju se za ublažavanje tona govora i mogu pokazati pozitivan stav prema sugovorniku. Iako su mnogi češki i ruski frazemi sa sastavnicom *Bog* proizašli iz molitvi, značenje je te sastavnice djelomično desemantizirano.

Anžalika Sadovskaja također se bavila frazemima sa sastavnicom *Bog*, a njima je pridodala i frazeme sa sastavnicom *božanski* u bjeloruskome jeziku. Autorica smatra da sastavnice *Bog* i *božanski* zajedno predstavljaju sliku prvoga ključnog

nadnaravnoga bića u svjetonazoru Bjelorusa.

Rad Jane Skladane temelji se na konceptu magije u narodnoj medicini koja se praznovjermom i usmenom predajom prenosila do prvih knjiga savjeta i recepata iz 17. i 18. stoljeća. Autorica smatra da su upravo najstarije bajalice, zabilježene u slovačkim rječnicima, dovele do njihova uključivanja u paremiološke i frazeološke tekstove.

O frazemima sa sastavnicom *Bog* u slovenskome jeziku iz dijalekto-loške perspektive pisala je Vera Smole. Terenskim istraživanjima prikupljena je građa koja se analizirala s obzirom na pragmatičnu funkciju frazema – pozdravi pri susretu i rastanku, zahvale, izražavanje dobrih želja pri objedu i kihanju te odgovaranje na njih.

Ljudmila Stepanova i Lukáš Gajarský rad su posvetili mjernim jedinicama kao izvoru misterija u ruskoj, češkoj i slovačkoj frazeologiji, a posebno se osvrću na stare duljnske mjere i njihove sintaktičke konstrukcije i etimologiju te mjere vezane za dijelove odjeće i ljudsko tijelo.

O problematici percepcije neba u ruskoj i poljskoj frazeologiji pisala je Eva Strass. Rad je posvećen analizi frazema vezanih za razumijevanje nadnaravnih sila skrivenih na nebu i njihova utjecaja na ljudski život, a analiza omogućuje rekonstrukciju

slike svijeta u dvjema etničkim skupinama.

Oleg Tiščenko razmatra leksičke i frazeološke nominacijske metode i istraživanje simbola slavenskih dječjih igara na otvorenome u usporedbi s engleskim. O igrama govori u smislu obredne i ceremonijalne radnje što podrazumijeva rekonstrukciju drevnih obrednih i mitoloških predodžbi povezanih s tim igrama.

Jasna Uhláriková i Anna Margaréta Lačoková govore o konceptu straha u slovačkoj i srpskoj somatskoj frazeologiji. Većina je frazema objašnjena metonimijom, a elementi nadnaravnoga mogu se uočiti u skupini frazema u kojima se semantička preobrazba temelji na metafori.

Katerina Veljanovska i Biljana Mirčevska-Boševa bave se opozicijom dobro : zlo na primjeru makedonske frazeologije, a kao motivacija za izbor teme poslužio je mit o anđelu koji se od utjelovljenja dobrog pretvorio u simbol zla. Osim frazema sa sastavnicom *anđeo*, u analizu su uključeni i frazemi sa sastavnicom *đavao*, *vrag*, *demon* i *sotona*.

Ivana Vidović Bolt govori o poljskim frazeološkim jedinicama koje sadrže sastavnicu *piorun* s ciljem utvrđivanja jesu li frazemi s tom sastavnicom motivirani osobinama i postupcima boga Peruna, odnosno je li navedena sastavnica nastala apelativizacijom.

Temu pakla i raja kao eshatoloških mjesta u slovenskoj i slovačkoj frazeologiji predstavila je Saša Vojtech Poklač. Uz analizu frazema sa semantičkoga aspekta, rad se usredotočuje na povezanost analiziranih frazema s kršćanskim idejama.

Nataša Vulović rad je posvetila opisu i klasifikaciji frazema sa stavnicama *đavao*, *vrag* i *sotona* u srpskome jeziku i kulturi, a takvi se frazemi analiziraju unutar aksioloških okvira. Rezultati analize ukazuju na to da su neki frazemi pragmatično i vrijednosno konotirani, dok su drugi ironijski ili emocionalno obojeni.

Magdalena Zakrzewska-Verdugo analizira frazeme u djelu poljskoga

spisatelja Andrzeja Sapkowskog, a poljska je verzija teksta uspoređena s prijevodom na slovački kako bi se pokazale sličnosti u frazeologiji obaju jezika te kako bi se pokazalo kako se frazeološke jedinice i reference mogu upotrebljavati u prijevodu.

Sa sigurnošću se može zaključiti da su radovi u ovome Zborniku neprocjenjiv doprinos istraživanjima slavenske frazeologije, ali i vrlo vrijedan doprinos mnogim nacionalnim frazeologijama. Upućujemo čestitke autorima tekstova i glavnoj urednici Márii Dobříkovej na nada sve uspješnome izdanju zbornika Slavofraza, a sigurni smo da će svoju pravu svrhu *nadnaravno u frazeologiji* dobiti tek u rukama frazeofila.

Sandra Jukić